

MINTAQA HUDUDNING ASOSIY IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARI IQTISODIY TAXLILI

Azimov Allaberdi Urinovich
Iqtisodiyot va pedagogika Universiteti

Annotatsiya: Maqolada O'zbekistonning zamonaviy sharoitlarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining asosiy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Infratuzilmani modernizatsiya qilish, iqtisodiyotni raqamlashtirish, tadbirkorlikni qo'llabquvvatlash, aholi turmush sharoitini yaxshilash va chet el investitsiyalarini jalb qilishga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga qaratilgan islohotlar tahlil qilinadi. Ushbu maqolada hozirgi jamiyatda milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda xizmatlar sohasini soddalashtirishda raqamli iqtisodiyotning rivojlanish, iqtisodiyotni raqamlashtirishda innovatsion texnologiyalarga talabni rivojlantirish tahlil qilingan, "Innovassion" tushunchasi yangilik sifatida va iqtisodiy kategoriya sifatida ochib berilgan, raqamlashtirish innovatsion rivojlanishga yo'naltirilgan iqtisodiy jarayonlarni harakatlantiruvchi sharoitlarda innovatsiyalarni joriy etish xususiyatlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Milliy iqtisodiy rivojlanish, modernizatsiya, diversifikatsiya, raqamli iqtisodiyot, ijtimoiy himoya, kadrlar tayyorlash, infratuzilma loyihalari, innovatsion texnologiyalar, tarmoq effekti, iqtisodiyot tarmoqlari.

KIRISH

Mintaqa hududining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari haqida yozilgan iqtisodiy tahlil maqolasi, hududiy rivojlanishning turli aspektlarini o'rganishga qaratilgan. Bunday maqolada, asosan, hududning iqtisodiy o'sishining asosiy omillari, ijtimoiy farovonlik, ish bilan ta'minlash, investitsiya faoliyati, infratuzilma, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalaridagi holat tahlil qilinadi.

1. YaIM (Yalpi ichki mahsulot) va Yalpi ichki mahsulotning aholiga nisbati

YaIM—hududdagi umumiy ishlab chiqarish hajmini ko'rsatadi. Bu ko'rsatkich iqtisodiy faoliyatning umumiy o'sishini yoki pasayishini ifodalaydi. Hududning rivojlanish darajasini aniqlashda YaIMning o'sishi muhim ahamiyatga ega.

YaIMning aholiga nisbati — har bir kishiga to'g'ri keladigan iqtisodiy ishlab chiqarish miqdori. Agar bu ko'rsatkich yuqori bo'lsa, demak hududda iqtisodiy o'sish yuqori darajada.

Mintaqada asosiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari kuydagilardan iborat bulib, jami YAİM (YAHM) xajmi 56 803,8 mlrd.so'mni tashkil etgan xolda o'sish sur'ati utgan yilning shu davriga nisbatan 106,2 foizni tashkil etdi. Shundan, sanoat xajmi 28742,7 mlrd. Yoki utgan yilning shu davriga nisbatan 108 foizga, xizmatlar xajmi 29334,0 mlrd.sumga utgan yilga nisbatan 110,3 foizga, kishlok xujaligi 31190,8 mlrd.sumga yoki 104,2 foizga, kurilish pudrat ishlari 10 372,7 mlrd.sumga yoki 110.5 foizga, investitsiya xajmi 24399.6 mlrd.sumga yoki 160.6 foizga, chakana savdo xajmi 17 207,8 mlrd.sumga yoki 108,2 foizga, martaga oshdi.

Ushbu davrda viloyatning asosiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari kuydagilardan iborat bulib, jami YAIM (YAHM) xajmi 56 803,8 mlrd.so'mni tashkil etgan xolda o'sish sur'ati utgan yilning shu davriga nisbatan 106,2 foizni tashkil etdi. Shundan, sanoat xajmi 28742,7 mlrd. Yoki utgan yilning shu davriga nisbatan 108 foizga, xizmatlar xajmi 29334,0 mlrd.sumga utgan yilga nisbatan 110,3 foizga, kishlok xujaligi 31190,8 mlrd.sumga yoki 104,2 foizga, kurilish pudrat ishlari 10 372,7 mlrd.sumga yoki 110.5 foizga, investitsiya xajmi 24399.6 mlrd.sumga yoki 160.6 foizga oshdi.

2. Sanoat va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmi

Sanoat: Mintaqadagi sanoat sohasining umumiy ishlab chiqarish hajmi va u hudud iqtisodiyotiga qanday ta'sir qilayotgani. Misol uchun, eng rivojlangan sanoat tarmoqlari, ularning texnologik rivojlanish darajasi va raqobatbardoshlikni oshirish.

Qishloq xo'jaligi: Bu soha hududning iqtisodiy tizimida qanday o'rin tutadi? Qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish, ularning eksporti va ichki bozordagi ulushi.

Viloyat buyia kurib ishlayotgan korxonalar va tashkilotlar soni 12 tani tashkil etib, utgan yilning shu davriga nisbatan 8 taga kamaygan bulib, moliyaviy natijalari zarar miqdori 54,4 mlrd.sumga (168,9 mlrd.sum) utgan yilga nisbatan 114,5 mlrd.sumga kamaydi.

Mintaqa bo'yicha jami ro'yxatdan o'tgan yuridik kichik tadbirkorlik subyektlari soni 2024 yil yanvar-sentabr oylarida jami 43041 tani tashkil etib, o'tgan yilning shu davriga nisbatan 41926 tani tashkil etgan xolda 102,7 foizga Shundan, Faoliyat ko'rsatayotganlar soni 25500 tani tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan 87.0 foizni tashkil etdi

Mintaqada hududning iqtisodiy tahlili, hududning o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarini chuqur o'rganishga yordam beradi va kelajakda uning rivojlanishini ta'minlash uchun muhim tavsiyalar ishlab chiqiladi. Iqtisodiy tahlil orqali hududda mavjud bo'lgan muammolarni aniqlash va ularga qarshi samarali choralar ko'rish mumkin.

Bunday maqolada statistik ma'lumotlar, grafiklar, diagrammalar va mutaxassislar tomonidan berilgan tahlillar orqali mintaqaning iqtisodiy holati chuqur o'rganiladi. Maqola muallifi ko'pincha mintaqada hududning iqtisodiy rivojlanishiga ta'sir qiladigan muhim omillarni tahlil qiladi va mavjud muammolarni bartaraf etish yo'llarini taklif etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zRes.Prezidentining "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasini «Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida»gi farmoni, 2020 yil 2 martdagi PF-5053-sonli Farmoni.

2. Рахимов, А. Н., Махматкулов, Г. К., и Рахимов, А. М. (2021). Построение эконометрических моделей развития сферы услуг для населения региона и их прогнозирование. Американский журнал прикладных наук, 3 (02), 21–48.

3. Jo'rayev, F. D., Ochilov, M. A., Rakhimov, A. M., & Doliyev, S. Q. (2023). Algorithms for improving models of optimal control for multi-parametric technological processes based on artificial intelligence. In E3S Web of Conferences (Vol. 460, p. 04013). EDP Sciences.

4. Ochilov, M. A., Juraev, F. D., Maxmatqulov, G. X., & Rahimov, A. M. (2020). Analysis of important factors in checking the optimality of an indeterminate adjuster in a closed system. *Journal of Critical Review*, 7(15), 1679-1684.
5. Mukhitdinov, Kh S., and F. D. Juraev. "Methods of Macroeconomic Modeling." *International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD)*, e-ISSN: 2456-6470.
6. Muxitdinov, K. S., & Khudoyorov, L. N. (2016). Information-analytical support systems forecasting small businesses. *Web of Scholar*, (5), 12-14.
7. Rakhimov, A. M. (2019). Important of bank deposit policy in expanding of the deposit base of commercial banks. *Экономика и бизнес: теория и практика*, (5-2), 198-200.
8. Raximov, A. (2022). Aholiga yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlari rivojida ichki va yondosh tarmoqlarning ta'sirini baholash (qashqadaryo viloyati misolida). *Iqtisodiyot Va ta'lim*, 23(4), 397-402.
9. Maxmatkulov, G'. (2022). Aholiga savdo xizmatlarini innovatsion rivojlantirish salohiyatini baholashda trend modellarini tanlash mezonlari (qashqadaryo viloyati misolida). *Iqtisodiyot Va ta'lim*, 23(4), 381-386.
10. Maxmatqulov, G. X. (2023). Savdo xizmatlari tarmog'ini rivojlantirish masalalariga tizimli yondoshuv. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(10), 175-182. Retrieved from.
11. Juraev , F. D.(2021). Problems Of Informatization Of Management Of Agricultural Industry And Modeling Of Agriconomic System In A Market Economy. *The American Journal of Applied Sciences*, 3(02), 49-54.
12. Juraev, A. Kh, et al. "Nonlinear control object identification problems: Methods and approaches." *E3S Web of Conferences*. Vol. 392. EDP Sciences, 2023
13. Жўраев Ф. Qishloq xo'jalik mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirishning istiqboldagi muammolari va ularni ekonometrik modellashtirish //Iqtisodiyot va ta'lim. – 2021. – №. 4. – С. 377-385.
14. Jo'rayev, F.D., and G. Aralov.M.(2023). Qishloq xo 'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish jarayonini ekonometrik modellashtirish zaruriyatining asosiy jihatlari." *Educational research in universal sciences* 2.2: 36-43.
15. Khudoyorov, L. N., Noraliyeva, S. S., & Vaxronova, N. S. (2024). Development of digital economy and its role today. *Экономика и социум*, (5-1 (120)), 432-434.
16. Khudoyorov, L. N. (2020). Forecasting the development of small business and private entrepreneurship on the basis of multifactorial empirical models. *Science and World*, (11 (87)), 41.
17. Останаев, К. С. (2023). Формирование трудовых отношений в экономической системе. *Экономика и социум*, (10 (113)-2), 757-764
18. Астанаев К. С. Факторы развития предпринимательства в сельском хозяйстве //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – С. 918-922.

19. Хайдаров, А., & Азимов, А. (2024). Эффективное использование налоговой политики в социальноэкономическом развитии махаллей в республике узбекистан. Экономическое развитие и анализ, 2(10), 268-274.
20. Azimov, A. U. (2024). Mehnat bozoridagi o'zgarishlar va iqtisodiy rivojlanish yo'llari. Экономика и социум, (12-1 (127)), 81-87.
21. Азимов, А. Ў. (2024). Сувтежовчи технологиялардан фойдаланишнинг ҳосилдорликни оширишдаги ўрни ва аҳамияти. Экономика и социум, (3-2 (118)), 502-508.
22. Azimov, A. U. (2024). O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning asosiy yo'nalishlari. Экономика и социум, (12-1 (127)), 88-92.